

Innst. S. nr. 20

(2007-2008)

Innstilling til Stortinget fra utenrikskomiteen

Innstilling fra utenrikskomiteen om utviklingsministerens redegjørelse 8. juni 2007 om enkelte utviklingspolitiske spørsmål

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Utviklingsminister Erik Solheim holdt 8. juni 2007 redegjørelse for Stortinget om enkelte utviklingspolitiske spørsmål. Redegjørelsen ble etterfulgt av debatt. Stortinget besluttet at redegjørelsen sendes utenrikskomiteen til videre behandling iht. Forretningsordenens § 34 a første ledd bokstav c, jf. annet ledd.

Utviklingsministeren la i sin redegjørelse vekt på det han oppfattet som endringene i utviklingspolitikken som Regjeringen arbeidet med, symbolisert gjennom opprettelsen av ambassadekontorer i La Paz i Bolivia, i Bujumbura i Burundi og i Dili på Øst-Timor. Disse illustrerte Regjeringens vekt på oljeforvaltning og fredsbygging som del av utviklingspolitikken. Klok politikk kombinert med større ressurser til utvikling burde gjøre det mulig å avvikle den absolutte fattigdommen i verden, fremholdt han. Han hilste den fornyede norske debatten om utviklingspolitikken velkommen, men la samtidig vekt på at det ville være uheldig om debatten ble preget av ytterliggående standpunkter.

Regjeringen hadde et dobbelt motiv i utviklingspolitikken: dels å vise solidaritet, dels egeninteresse. Det siste var basert på en forståelse av at alle de store truslene mot Norge var globale, og at de fleste alvorlige trusler hadde sammenheng med fattigdom og svake stater. Sikkerhet og utvikling hang nøye sammen. Ikke minst når det gjaldt den norske sivile og militære innsatsen i Afghanistan, arbeidet Regjeringen målrettet med dette for øye.

Statsråden understreket at Regjeringen ønsket å løfte miljø- og klimaspørsmål til topps i utviklingspolitik-

ken, med særlig fokus på det østlige og det sørlige Afrika. I tillegg hadde Regjeringen ambisjoner om å styrke det teknologiske samarbeidet med store utslippsnasjoner som Kina, Indonesia, India og Brasil. Gjennom økt næringslivsengasjement ønsket Regjeringen dertil å bidra til teknologioverføring til slike land. Utviklingsministeren pekte på at norsk næringsliv generelt måtte oppmuntres til å investere mer i fattige land.

Utviklingsministeren nevnte tre hovedinnsatsområder for Norge for å få ned utslipp i andre deler av verden: fornybar energi, energieffektivisering og CO₂-rensning og -deponering. Regjeringen ville vurdere bruk av den grønne utviklingsmekanismen under Kyoto-avtalen samt forsere innsatsen under Olje for utvikling-programmet.

Statsråden sa at Regjeringen hadde nulltoleranse for korrupsjon. Alle tilfeller skulle politianmeldes og all saksinformasjon umiddelbart offentliggjøres. Han signaliserte ønske om å ta tak i korrupsjonsproblemer i FN og i andre aktuelle internasjonale organisasjoner som Norge var engasjert i.

Utviklingsministeren understreket at fred, forsoning og konfliktløsning var blant Regjeringens hovedsatsninger. Bruk av militære midler måtte være siste utvei. Mye kunne gjøres for å bidra til statsbygging, men samtidig var det nødvendig ikke å ha et for høyt ambisjonsnivå. Å oppnå norske tilstander ville som regel være urealistisk å håpe på. Derimot ville relativ stabilitet i stedet for krig og konflikt ofte sikre et grunnleggende behov for lov og orden, næringsutvikling og begynnende demokratiske prosesser. Med henvisning til det offentlige ordsiftet mente statsråden at det i mange sammenhenger ga liten mening å forstå konflikt og postkonflikt som absolutter. Det var snarere tale om gradvise prosesser som også hurtig kunne reverseres.

Utviklingsministeren poengterte at Regjeringen la avgjørende vekt på arbeidet med FN. Som ledd i dette hadde den gitt flerårige, indikative bidrag til de viktig-

ste utviklingsprogrammene for å sikre planlegging med lengre tidshorison. Det var gitt vesentlige tilleggsmidler til åtte pilotland. En annen viktig oppgave for Regjeringen var å bidra til fornyet gjennomtenkning av utviklingsbankenes strukturer og oppgaver, samt å arbeide for å begrense "gribbefondenes" innflytelse.

Avslutningsvis viste utviklingsministeren til at Regjeringen hadde nedsatt et tverrpolitisk utviklingsutvalg som skulle vurdere summen av virksomheten. Kritisk søkelys og kontinuerlig debatt var avgjørende, og han sa seg beredt til fortsatt dialog med Stortinget.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Olav Akselsen, Vidar Bjørnstad, Marit Nybakk, Hill-Marta Solberg og Anette Trettebergstuen, fra Fremskrittspartiet, Morten Høglund, Siv Jensen og Øyvind Vaksdal, fra Høyre, Erna Solberg og Finn Martin Vallersnes, fra Sosialistisk Venstreparti, Ågot Valle, fra Kristelig Folkeparti, Dagfinn Høybråten, fra Senterpartiet, Alf Ivar Samuelson, og fra Venstre, Anne Margrethe Larsen, viser til at utviklingsministerens redegjørelse 8. juni 2007 ble etterfulgt av en kort debatt og deretter vedtatt oversendt komiteen til behandling. Komiteen vil gi merknader til en del spørsmål som ble behandlet i redegjørelsen og dessuten se dem i sammenheng med mer overordnede linjer i norsk utviklingspolitikk.

Komiteen anser at muntlige redegjørelser kan gi nyttige muligheter til å belyse og diskutere spesielt aktuelle aspekter av utviklingspolitikken, men de kan verken ut fra form eller prosedyre fylle den funksjon som framleggelse av grundig forberedte stortingsmeldinger med påfølgende komité- og stortingsbehandling har for fastleggelse av de lange linjer i norsk utviklingspolitikk.

St.meld. nr. 35 (2003-2004), Innst. S. nr. 93 (2004-2005) og behovet for langsiktighet

Komiteen viser til at de gjeldende retningslinjer for norsk utviklingspolitikk er fastlagt i Innst. S. nr. 93 (2004-2005), jf. St.meld. nr. 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom - En helhetlig utviklingspolitikk. Ved behandlingen i Stortinget ble det lagt stor vekt på å skape en bred forankring av norsk utviklingspolitikk. Komiteen viser videre til Budsjett-innst. S. nr. 7 (2005-2006) og (2006-2007), jf. St.prp. nr. 1 for de samme år.

Komiteen vil understreke de bredt forankrede føringer som i Innst. S. nr. 93 (2004-2005) ble gitt når det gjelder viktige punkter som verdigrunnlaget for utviklingspolitikken, de sentrale målsettingene i norsk utviklingspolitikk, det globale partnerskap og behovet for bedre samsvar mellom ulike politikkområder som påvirker utviklingslandenes muligheter, givereform, gjeldslette, nasjonalt ansvar og styresettreform, de internasjonale finansinstitusjonenes rolle, innsats for

næringsutvikling, betydningen av avbinding av norsk bistand samt det sivile samfunns viktige rolle. For den videre gjennomføring av utviklingspolitikken er det etter komiteens syn en styrke at det på de fleste av disse punkter ble oppnådd tilslutning fra en enstemmig komité.

Komiteen har notert seg at også utviklingsministeren, i et brev til Stortingets presidentskap forut for den utviklingspolitiske redegjørelsen 8. juni 2007, understreket dette aspektet ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 35 (2003-2004):

"Behandlingen viste at det er bred enighet i Stortinget om de overordnede linjene på feltet. Denne enigheten ligger fast med Stortingets nåværende sammensetning."

Komiteen vil understreke betydningen av denne brede politiske forankring og den kontinuitet og langsiktighet i planleggingen og gjennomføringen av norsk utviklingspolitikk som dette gjør mulig. Utviklingsprosesser er tidkrevende, og stabilitet og forutsigbarhet i de politiske rammebetingelsene er avgjørende viktig for at partnerne i utviklingssamarbeidet skal lykkes i å oppnå en bærekraftig utvikling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at en bærekraftig utviklingspolitikk må bygge på prinsippet om at utviklingslandene i fremtiden skal kunne klare seg uten bistand. Disse medlemmer uttrykker bekymring over Regjeringens vektlegging av og økt bruk av direkte budsjettstøtte og flerårig, indikativt tilsagn i bistanden. Disse virkemidlene øker risikoen for korrupsjon og bidrar til bistandsavhengighet blant mottakerlandene.

FNs tusenårsmål og norsk utviklingspolitikk fram til 2015

Komiteen vil understreke at et helt sentralt mål for utviklingsarbeidet er å redusere fattigdommen og bringe mennesker ut av fattigdom på varig basis. Dette var også det samlede mål da FN ved tusenårsskiftet samlet verdens nasjoner bak åtte forpliktende mål for fattigdomsbekjempelse og utvikling, hvorav de fleste skal innfris i løpet av perioden fram til 2015.

I Innst. S. nr. 93 (2004-2005) ble det vist til at FN's tusenårsmål er blitt det sentrale internasjonale mobiliseringsgrunnlaget for en felles kamp mot fattigdom. Selv om disse målene ikke i seg selv rommer helheten i utviklingspolitikken, er de av avgjørende betydning for å mobilisere både giverland og utviklingsland til et felles krafttak fram mot 2015. Det ble videre i innstillingen fastslått at det er av stor betydning at Norge:

- integrerer tusenårsmålene som reelle føringer og mål i norsk utviklingspolitikk, og
- arbeider aktivt for å fremme tusenårsmålene internasjonalt både i nord og sør.

Komiteen viser til at man nå er kommet halvveis i gjennomføringsperioden, og at det er viktig å gjøre opp status for progresjonen i dette arbeidet og beholde

fokus på og prioritet for målene i kampen mot fattigdom. Komiteen mener at manglende samsvar mellom avgitte løfter og reell oppfølging er en viktig årsak til spriket mellom mål og resultater i internasjonal utviklingspolitikk.

Når man nå er halvveis i gjennomføringsperioden for tusenårsmålene, er det etter komiteens syn spesielt viktig å fastholde industrilandenes forpliktelser slik at innsatsen både innrettes godt nok og økes tilstrekkelig til å realisere målene. Komiteen vil be om at Regjeringen gjør dette til et sentralt tema i den varslede meldingen om utviklingspolitikken, ved at man gir en grundig gjennomgang av hva som er oppnådd halvveis i perioden fram mot 2015, i hvilken grad industrilandene generelt og Norge spesielt har fulgt opp forpliktelsene for hvert av tusenårsmålene, en vurdering av hva som kreves i de gjenværende årene for å nå de oppsatte målene, og hvordan Norge vil bidra til dette.

Etter komiteens syn er det avgjørende viktig at Norge i tiden fram mot 2015 bidrar sterkt til å holde fokus på både eget og andre lands ansvar for å oppfylle forpliktelsene og nå FN's tusenårsmål. De mest vanskeligstilte landene har sett nok tilfeller hvor oppmerksomheten flyttes til stadig nye områder slik at løfter glemmes og forpliktelser og mål ikke blir innfridd. Stadige skifter i fokus, kortsiktig jag etter medias oppmerksomhet, prosjektvalg basert på egne "flaggbehov" mer enn faglige forberedelser i bistandsforvaltningen, en vridning av samarbeidsinnretningen ut fra industrilands egeninteresser i stedet for utviklingslandets forutsetninger og behov har, sammen med manglende vilje til å levere i praksis, skapt betydelige problemer for det systematiske arbeidet for å bedre kvaliteten og resultatoppnåelsen i internasjonal utviklingspolitikk.

I denne avgjørende fase for gjennomføringen av FN's tusenårsmål mener komiteen Norge må bidra både ved eget eksempel og i aktiv kontakt med andre til å unngå at regjeringene nok en gang ikke følger opp løfter og forpliktelser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil likevel understreke at det ikke nødvendigvis vil være et uoverstigelig sprik mellom utviklingslandenes og industrilandenes interesser og behov. Disse medlemmer mener det er viktig å ta inn over seg at politisk ustabilitet, høyt korrupsjonsnivå, sviktende institusjoner og politisk lederskap i en rekke utviklingsland er faktorer som på mange vis forklarer svikten i det systematiske arbeidet med å bedre kvaliteten og resultatoppnåelsen i internasjonal utviklingspolitikk.

Spesielt om tusenårsmålene for utdanning og helse

Utdanning og helse for alle tilhører de mest sentrale tusenårsmålene. Dette er naturlig ut fra det menneskerettslige verdigrunnlag som norsk utviklingspolitikk bygger på, jf. Innst. S. nr. 93 (2004-2005). Det er også naturlig fordi kunnskap og folkehelse er viktig for at nasjoner skal klare å arbeide seg ut av fattigdom og skape bærekraftige og velfungerende, demokratiske

samfunn. Tilgang til utdannings- og helsetilbud er også helt grunnleggende i arbeidet for en mer rettferdig fordeling av goder i samfunnet.

Komiteen vil understreke betydningen av at den høye prioritet for bistand til utdanning og helse opprettholdes i norsk utviklingspolitikk som en avgjørende del av fattigdomsorienteringen. Komiteen har merket seg at Norges forpliktelser på helseområdet i senere år er fulgt aktivt opp av skiftende regjeringer, og at Regjeringen for tiden fører en aktiv kampanje for økt innsats for å redusere mødre- og barnedødelighet i pakt med tusenårsmålene på dette område.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at Fremskrittspartiets utviklingspolitikk tar sikte på å løfte mennesker ut av fattigdom og skape grunnlag for vekst og utvikling blant annet gjennom nedbygging av toll- og handelsbarrierer samt kanalisering av bistand gjennom frivillige organisasjoner og globale fond. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i sitt alternative statsbudsjett for 2008 setter av 1 mrd. kroner til et globalt fond for bekjempelse av livstruende sykdommer og epidemier.

Komiteen vil understreke at også prioriteringen av norsk bistand til utdanning skal holdes oppe, slik som forutsatt i St.meld. nr. 35 (2003-2004) og Innst. S. nr. 93 (2004-2005). Tusenårsmål nummer 2 er å sikre grunnskoleutdanning for alle innen 2015, mens tusenårsmål nummer 3 om likestilling skal måles ved full likestilling i grunnskole og høyere utdanningsnivåer. Norge må bidra sterkt til at våre fattige samarbeidsland klarer å nå målet om at alle barn skal ha mulighet til å gjennomføre grunnskolen.

At alle skal kunne lese og skrive er viktig for å motvirke folks avmakt, styrke politisk deltakelse, skape en informert offentlighet og bygge et sterkere demokrati. Fra et kjønnsperspektiv er det ikke minst viktig å sikre jenters og kvinners rett til utdanning i praksis. Selv i krig og konfliktsituasjoner viser frivillige og internasjonale organisasjoner at mye kan gjøres for å gi barn grunnleggende utdanning, noe som også kan være viktig for å skape håp og bygge en fredelig framtid. Komiteen vil be Regjeringen komme med forslag til hvordan Norge kan bidra til sterkere innsats for å få gjennomført tusenårsmålene for grunnutdanning, samtidig som utviklingssamarbeidet på høyere utdanningsnivåer videreføres.

De sentrale temaene for norsk utviklingspolitikk

Komiteen vil understreke og bekrefte den enstemmige tilslutning som i Innst. S. nr. 93 (2004-2005) ble gitt til at de sentrale temaene i norsk utviklingssamarbeid i årene som kommer, bør være:

- Sikringen av kvinners og barns rettigheter og rettighetene til sårbare grupper som urfolk og funksjonshemmede.
- Utdanning.
- Helse, herunder kampen mot HIV/AIDS.

- Bærekraftig utvikling, herunder særlig fornybar energi, vann og biologisk mangfold.
- Næringsutvikling og landbruk.
- Kultur.
- Det sivile samfunn, herunder fagbevegelse, kooperasjoner, kirker og andre folkelige bevegelser.
- Forebygging av konflikter og fredsbygging.

Komiteen vil også framheve det åttende tusenårs-mål, som i særlig grad viser at utviklingspolitikk er mer enn bistand og tydeliggjør betydningen av mer rettferdige globale rammebetingelser for å muliggjøre utvikling og fattigdom. Det må ikke minst skapes bedre samsvar i politikken, slik at kampen mot fattigdom ikke blir undergravd av den politikken som føres på andre områder, som gjeld, handel, miljø etc.

Komiteen vil vise til at Regjeringens handlingsplan for kvinner og likestilling gir viktige bidrag til oppfølgingen av Innst. S. nr. 93 (2004-2005).

Komiteen vil for øvrig vise til temaer som komiteen har sluttet seg til i senere budsjettinnstillinger.

Etter at tusenårsmålene ble fastlagt, har FNs klimapanel dokumentert at klimatrusselen er langt mer alvorlig enn tidligere antatt. Å håndtere den stadig økende klimatrusselen er også en forutsetning for å kunne nå andre utviklingsmål.

Geografisk konsentrasjon og fattigdomsorientering

Komiteen vil vise til at FNs siste statusoversikt i arbeidet for tusenårsmålene på ny bekrefter at det er Afrika sør for Sahara som står lengst fra å nå målene, og hvor fattigdomsgapet og utviklingsutfordringene er størst. Komiteen viser samtidig til at erfaring over mange tiår har bekreftet betydningen av at Norges stat-til-stat-bistand blir konsentrert om relativt få land, hvor NORAD opparbeider stor landkunnskap. Komiteen har merket seg at det i redegjørelsen bekreftes at

"Den særlige innsatsen ønsker Regjeringen å gjøre i det østlige og sørlige Afrika, fordi det er områder vi har et langvarig historisk forhold til, og derfor er det mer sannsynlig at vi kan bidra her enn andre steder".

Komiteen har merket seg at Sverige nylig har besluttet å styrke sin geografiske konsentrasjon av utviklingssamarbeidet ved å halvere antall samarbeidsland. For Norges del vil komiteen i alle fall understreke behovet for at det ikke skjer en svekkelse av den konsentrasjonen om Afrika sør for Sahara - nærmere bestemt i det østlige og sørlige Afrika - som gjennom lang tid er opparbeidet i norsk utviklingspolitikk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil likevel understreke at norsk utviklingspolitikk i forhold til Afrika sør for Sahara, og andre steder, fremover blir utformet på en slik måte at bistandssporet ikke blir det dominerende, og ikke minst at det blir en sterkere sammenheng mellom utviklingspolitikken i forhold til de fattige landene som føres fra Utenriksdepartementets side, og politikkområder som ligger under andre departementer, men som virker inn på utviklingslandenes muligheter og forutsetninger for

vekst, utvikling og fattigdomsbekjempelse. I denne sammenheng vil disse medlemmer vise at norsk handelspolitikk ikke må få anledning til å undergrave de målsettinger som ligger som førende for den norske utviklingspolitikken. Disse medlemmer vil understreke at det er bred enighet om at frihandel ikke bare er moralsk riktig å etterstrebe, men også et effektivt virkemiddel i forhold til fattigdomsbekjempelse i stor skala på et globalt nivå. Disse medlemmer vil også problematisere vektleggingen av stat-til-stat-bistand. Slik bistand har ikke vist seg å være særlig effektiv i forhold til å oppnå de gode intensjoner som ligger i norsk utviklingspolitikk, og for øvrig har det fremkommet tydelige signaler på at denne typen bistand også er spesielt utsatt for korrupsjon. Disse medlemmer mener det er av avgjørende betydning at den kompetanse norsk næringsliv besitter, blir trukket mer vekslers på i norske myndigheters arbeid for å skape vekst og utvikling i den fattige delen av verden, og viser i den forbindelse til Danmark som et interessant eksempel.

Komiteen forventer at det i den kommende melding om utviklingspolitikken gis en grundig gjennomgang av begrepene hovedsamarbeidsland og samarbeidsland, og hvilke begreper som framover skal brukes for å sikre klarhet om samarbeidsrelasjoner og geografisk konsentrasjon innen bilateral norsk utviklingsbistand, og hvordan Stortinget skal forelegges eventuelle endringer i den utvalgte kretsen av samarbeidsland før dette gjennomføres.

Bærekraftig utvikling, herunder energi

Utviklingsministerens redegjørelse 8. juni 2007 berører en rekke enkeltspørsmål i utenriks- og utviklingspolitikken, men gir ingen referanser til FNs tusenårs-mål, til status for gjennomføringen av dem og hva som er nødvendig for at det skal lykkes å nå målene innen 2015. Når det gjelder de nevnte sentrale temaene for norsk utviklingspolitikk, var redegjørelsen særlig innto av de åtte temaene - bærekraftig utvikling og fredsbygging.

I den utviklingspolitiske redegjørelsen ble ett av de sentrale aspekter av bærekraftig utvikling - fornybar energi - tatt opp, mens andre viktige aspekter som vann og biologisk mangfold ikke ble kommentert. Komiteen har merket seg at den manglende utbygging av vannkraftverk i Afrika de siste 15 årene, blir påpekt, men mener årsaksforklaringen ikke kan legges på én faktor alene, dvs. Verdensbanken. Ulike politiske, økonomiske og sikkerhetsmessige forhold i regionen spilte inn, men i særlig grad skyldtes manglende utbygging miljøkritikk og hensynet til lokale befolkninger som ble rammet av store damprosjekter. Dette ledet i 1990-årene til etableringen av "World Commission on Dams" og en mer skånsom linje i forhold til slike naturinngrep, en utvikling Norge har støttet. Internasjonale rammevilkår, afrikanske regjeringers eget ansvar for sviktende økonomisk utvikling, manglende sikkerhet på grunn av væpnede konflikter, dårlig styre-sett, miljøhensyn og en rekke andre forhold må tas med

i en systematisk analyse av problemstillingen og i arbeidet for å lage en strategi for utbygging av fornybar energi som møter de faktiske forutsetninger og behov i afrikanske land.

Når det gjelder hvilke innsatser Norge bør prioritere for å bidra til en økt og mer adekvat energitilgang, er det komiteens syn at utgangspunktet for en slik prioritering må være tilpasset det enkelte utviklingslands forutsetninger og behov, ikke hvilken energiteknologi norske produsenter kan tilby. Komiteen viser i denne forbindelse til prinsippet om en mottakerorientert bistand og de internasjonalt vel dokumenterte fortrinn som ligger i den avbinding av bistanden som komiteen enstemmig sluttet opp om i Innst. S. nr. 93 (2004-2005). Betydningen av dette er gjennom lang tid vel dokumentert og understreket av blant annet OECDs utviklingskomité (DAC). Komiteen mener for øvrig at Regjeringens handlingsplan for miljørettet bistand må få konsekvenser for utformingen av samarbeidet på energisektoren.

Ved siden av fornybar energi nevnes i redegjørelsen at Regjeringen vil satse på energieffektivisering, en prioritering komiteen er enig i. Komiteen har merket seg statsrådets uttalelse om at

"Det tredje og siste innsatsfeltet er CO₂-rensning og deponering. Her vil vi se på hvilke muligheter det er for samarbeid rundt vårt Mongstad-prosjekt og andre norske teknologiprosjekter ...".

Komiteen vil igjen minne om at det er de stedege forutsetninger og behov i de utviklingsland hvor Norge skal konsentrere sin innsats, som må være utgangspunktet for identifisering av prioriterte utviklingsprosjekter for norsk bistandsfinansiering, ikke hvilke teknologiprosjekter som man i Norge arbeider med. En helt annen problemstilling er at om norsk eller internasjonal industri lykkes i å utvikle teknologi av stor nytte for utviklingsland, vil denne teknologien bli etterspurt og gi produsentene et godt utgangspunkt for å vinne kontrakter i internasjonal konkurranse. Dersom man i tillegg kan få til internasjonale avtaler som gjør at slik teknologi kan produseres billig i utviklingsland, slik man har oppnådd for HIV/AIDS-medisiner, vil det bli langt lettere for fattige utviklingsland å nyttiggjøre seg denne teknologien. Komiteen vil dessuten understreke at bistandsmidler må brukes ut fra utviklingslandenes behov, og ikke til å finansiere tiltak for å redusere industrilandenes forpliktelser til å kutte egne utslipp av klimagasser. Dette er ikke til hinder for at norsk teknologi kan brukes der den er konkurranse-dyktig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at dette likevel ikke må være til hinder for at Norge skal kunne utnytte de mekanismer som ligger i internasjonale avtaler vedrørende reduksjon av klimagasser på et globalt nivå.

Forebygging av konflikter og fredsbygging

Komiteen har merket seg at en del av den utviklingspolitiske redegjørelsen ble brukt til å gi sta-

tus for arbeidet for konfliktløsning i en rekke land, som Sri Lanka, fredsavtalen mellom sør og nord i Sudan, det voldsherjede Darfur, fredsprosessen i Nepal og fredsprosessen i Burundi. Komiteen viser til at det er bred politisk støtte til at Norge skal bidra der vi har ressurser og forutsetninger og partene ønsker det.

Gjeldslette

Komiteen deler statsrådets syn når det gjelder den rolle Norge de siste ti årene har spilt når det gjelder gjeldslette generelt og knyttet til den omstridte skips-eksportkampanjen spesielt. Denne eksportkampanjen er blitt stående som en skamlett i norsk u-landspolitikk, og viser hvor galt det kan gå når man ut fra hjemlige forutsetninger og interesser velger innsatsområder og teknologi under dekke av "fellesinteresser" i stedet for å ta utgangspunkt i hva de aktuelle utviklingsland har mest behov for i sitt utviklingsarbeid. Komiteen deler for øvrig statsrådets syn på betydningen av at utviklingslandenes restgjeld knyttet til skipseksportkampanjen nå endelig er slettet uten å røre bistandsbudsjettet og uten å rapportere de slettede beløpene som bistand. Komiteen mener at dersom Norges eksempel følges av andre land, vil det få stor betydning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke viktigheten av en velfungerende finansforvaltning, åpenhet rundt staters økonomiske disposisjoner og en velfungerende sentralbank for å sikre en stabil og fattigdomsorientert politikk og for å hindre at nye gjeldsproblemer oppstår. Disse medlemmer vil også understreke nødvendigheten av at det stilles krav ved ny belåning, at respektive staters regimer har legitimitet i befolkningen gjennom demokratiske valg, at grunnleggende menneskerettigheter respekteres, og at eiendomsrettsinstituttet reformeres slik at det når det brede lag av befolkningene.

Utdrag fra den akademiske debatten

Redegjørelsen gir også bruddstykker fra utviklingsministerens deltakelse i en mer akademisk diskusjon med professor Øyvind Østerud om to forskjellige spørsmål. Det ene er hvorvidt det internasjonale samfunnet kan bidra til statsbygging. Det andre er hvorvidt det er lettere å skape varig fred etter en borgerkrig når den ene parten i en krig har vunnet, enn hvis man forsøker å megle seg fram til fred. Komiteen vil bemerke at slike mer grunnleggende spørsmål er interessante, men ser gjerne at de tas opp mer systematisk og grundig, for eksempel i en stortingsmelding. Det ville dessuten være enda mer relevant for komiteens arbeid dersom en slik drøfting munner ut i operative retningslinjer eller forslag for norsk freds- og utviklingspolitikk som komiteen kan ta stilling til.

11: Olje for utvikling

Med henvisning til Norges erfaring med forvaltning av petroleumsinntekter gir redegjørelsen en oppdate-

ring om Olje for utvikling-programmet. Når det gjelder innretningen av programmet, sies at

"vi skal styrke miljødimensjonen i Olje for utvikling-programmet i tråd med de ønsker som er kommet fra en rekke frivillige organisasjoner".

Det vil komiteen i utgangspunktet formode er fornuftig, men substansen er vanskelig å ta stilling til siden det ikke gis noen konkretisering av hva dette i praksis innebærer.

Det sivile samfunns rolle

I forbindelse med at de frivillige organisasjonenes rolle i utviklingssamarbeidet ble evaluert for få år siden, ble det fra komiteens side understreket at det var viktig å bevare deres egenart og uavhengighet i forhold til myndighetene. Samtidig vil overordnede utviklingspolitiske mål også ha konsekvenser for støtten til de frivillige organisasjonenes rolle som bistandskanal og partner i utviklingspolitikken. Komiteen mener det kan være grunn til en nærmere vurdering av balansen mellom politisk styring og organisasjonenes uavhengighet i utviklingssamarbeidet, for å sikre at støtteformene som brukes, bidrar til at organisasjonene kan planlegge langsiktig og utnytte sin egenart og sine spesielle fortrinn i det samlede utviklingsarbeidet. Det kan også være grunn til å vurdere om det er ulikheter i støtteformer som bidrar til å drive organisasjonene over fra mer langsiktig utviklingssamarbeid til en rolle som statens kontraktører for kortsiktig nødhjelp. Etter komiteens syn må et av de viktige mål for bistand kanalisert gjennom frivillige organisasjoner være å fremme demokrati og menneskerettigheter gjennom å bidra til å styrke det sivile samfunnet og demokratiske prosesser i det aktuelle samarbeidslandet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til den internasjonale Evalueringsgruppen etter tsunamien (TEC). Den fremla i juli 2006 sin rapport om nødhjelpsarbeidet etter flodbølgekatastrofen i Asia. Det konkluderes med at både donorregjeringer og internasjonale frivillige organisasjoner unnløt å forsikre seg om at det var behov for deres bevilgninger. Disse medlemmer viser videre til Riksrevisjonens Dokument nr. 1 (2006-2007) hvor det slås fast at det var høy risiko for at tilskuddsmottakerne fikk utbetalt mer penger enn hva kapasitet og behov skulle tilsi. Disse medlemmer viser til Riksrevisjonens Dokument nr. 1 (2007-2008) hvor det påpekes at Utenriksdepartementet har utilstrekkelige rutiner for å følge opp bruken av norske bistandskroner kanalisert gjennom frivillige organisasjoner. Disse medlemmer vil understreke at Regjeringen tar signalene fra TEC-rapporten samt Riksrevisjonens konklusjoner på alvor og setter søkelyset på hvordan bistand ofte virker mot sin hensikt, ved å fortrenge lokalt næringsliv og kompetanse, gjennom å skape koordinasjonsproblemer og konflikter mellom donorer og gjennom å overbelaste lokale institusjoner, som igjen legger forholdene til rette for korrupsjon.

Korrupsjon

Komiteen har merket seg redegjørelsens omtale av arbeidet mot korrupsjon, som er i godt samsvar med de føringer som ble gitt av en enstemmig komité i Innst. S. nr. 93 (2004-2005). Komiteen ber Regjeringen særlig følge opp de kritiske merknadene fra Riksrevisjonen i Dokument nr. 1 (2007-2008) vedrørende korrupsjon og de stedlige representasjonenes kapasitet til å utøve budsjettkontroll.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at korrupsjonsforsker Brian Cooksey påpeker at direkte budsjettstøtte øker incentivene for korrupsjon i bistanden. Disse medlemmer viser til Riksrevisjonens Dokument nr. 1 (2007-2008) som understreker at kontrollen med sluttbruken av slik støtte er svak, og at risikoen for misbruk av midler er høy. Disse medlemmer vil i så måte også understreke konklusjonene i artikkelen "Aid Dependence and the Quality of Governance: Cross-country Empirical Tests" av verdensbankforskeren Stephen Knack. Den slår fast at bistand tenderer til å forringe kvaliteten på et lands styresett når dette måles som byråkrati, korrupsjon og rettssikkerhet. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av et effektivt og rettfærdig sanksjonssystem i bistanden. Mottakerland som fører en progressiv politikk og oppnår resultater innenfor områder som menneskerettigheter, korrupsjonsbekjempelse og demokrati, burde således belønnes, mens mottakerland som viser en nedadgående trend på de nevnte indikatorer, burde straffes. Disse medlemmer mener at man bør vurdere å innføre en ekstern, uavhengig kontrollmekanisme for avdekking av misligheter og korrupsjon innen bistanden.

Sultkatastrofer i Afrika

Komiteen har for øvrig merket seg redegjørelsens korte analyse av de gjentatte sultkatastrofene i Afrika, og konklusjonen om at "årsaken er, som alt annet, politisk, og handler om makt". Komiteen mener imidlertid at det ikke er nok å satse på de to utviklingspolitiske svar som nevnes i redegjørelsen, nemlig at "norske bidrag til sultkatastrofer, så sant det er mulig, skal være i form av penger og ikke i form av mat", samt at man også vil se på teknologiske aspekter, dvs. bistand på gjødselsområdet. Pengestøtte og matvarehjelp er nødhjelp etterskuddsvis, og komiteen mener det må sattes bredere enn på gjødsel om man vil styrke afrikansk landbruk for å forebygge nye sultkatastrofer. Komiteen forutsetter at også landbruksrelatert samarbeid inngår i arbeidet med å fremme næringsutvikling i Sør. Den økte innsatsen for å verne om det biologiske mangfoldet vil også verne om landbruksproduksjon og hjelpe mennesker med begrensede ressurser å brødfø seg selv.

Komiteen vil derfor minne om at det var en enstemmig komité som i Innst. S. nr. 93 (2004-2005) påpekte at mange av verdens fattigste mennesker arbeider innen landbruket, og derfor ut fra en fattigdomsorientert strategi framhevet handlingsplanen for land-

bruksutvikling som innsatsområde innen norsk innsats for næringsutvikling. I handlingsplanen blir følgende syv områder særlig prioritert: Politikk og reformer for fattigdomsrettet landbruksutvikling, matsikkerhet, styrking av kvinners rettigheter, bærekraftig bruk av naturressurser, fattiges bruks- og eiendomsrett til jord og vann, utdanning, forskning og formidling samt utvikling av næringslivet. Komiteen forutsetter at selv om handlingsplanen for landbruksutvikling ikke ble nevnt i redegjørelsen, så blir den i praksis fulgt opp som forutsatt av Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til den tidligere egyptiske vann- og irrigasjonsministeren Mahmoud Abu-Zied. Han fremholder at økt eksport av "vannintensive" produkter fra vannrike land til vannfattige land og eksport av "ikke-vannintensive" produkter fra vannfattige land kan bidra til økt global produktivitet samt bedre utnyttelsen av knappe ressurser. Disse medlemmer viser til konseptet "virtuelt vann" som refererer til det volum vann som behøves for å produsere en bestemt vare eller tjeneste. Disse medlemmer viser til en studie i regi av det tyske utviklingsinstituttet DIE, som anslår at om lag 8 pst. mindre vann trengtes globalt i perioden 1997 til 2001 som følge av handel med vann. Mye av vannmangelen i Afrika kan forklares med proteksjonisme og mangel på økonomisk samhandling. Verdens Handelsorganisasjon viser til at kun 10 pst. av ekspor-

ten fra afrikanske land er intraregional. Disse medlemmer vil understreke at når proteksjonisme og selvforsynthet sammenfaller med økende ressursknapphet, er følgene ofte fatale for fattige mennesker som ikke får dekket sine daglige behov for rent vann. Disse medlemmer vil i så måte peke på artikkelen "Beyond the Watershed: Avoiding the Dangers of Hydro-Centricity and Informing Water Policy" av professor Tony Allan ved School of Oriental and African Studies i London. Artikkelen omhandler hvordan handel med virtuelt vann i form av landbruksprodukter har avhjulpet vann- og matkriser og bidratt til bærekraftig utvikling i flere land i Midtøsten og Nord-Afrika. Disse medlemmer mener handel med virtuelt vann burde vurderes benyttet i flere regioner for å avhjelpe ressurskriser.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader til redegjørelsen og rå Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Utviklingsministerens redegjørelse 8. juni 2007 - om enkelte utviklingspolitiske spørsmål - vedlegges protokollen.

Oslo, i utenrikskomiteen, den 7. november 2007

Olav Akselsen
leder

Dagfinn Høybråten
ordfører

